

ЛОГОПЕДТИҢ БОЛАШАҚ БІРІНШІ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ АТА-АНАЛАРЫНА БЕРГЕН КЕҢЕСТЕРІ

Дұрыс сөйлеу баланың мектепте сәтті оқуының маңызды шарты. Баланың ауызша сөйлеуі неғұрлым жақсы дамыған болса, оған оқу мен жазуды меңгеру оңайырақ болады.

Егер оқушының сөйлеуі жеткіліксіз дамыған болса, баланы жазуға және оқуға үйретуде проблемалар туындайды (дисграфия-жазу процесінің бұзылуы және дислексия-оқу процесінің бұзылуы), демек, көптеген ауызша оқу материалдарын игеруде.

Көптеген балаларда сөйлеу дамуында біршама артта қалу жиі кездеседі, бұл мектеп жасына дейінгі жаста әдетте ерекше назар аудармайды, бірақ болашақта бұл жақсы оқуға кедергі келтіруі және нақты қателіктердің пайда болуына әкелуі мүмкін, мысалы, орыс тілі сабақтарында. Сондықтан баланың сөйлеу дамуындағы ең кішкентай ауытқуларды анықтау және оны сауаттылыққа үйрету басталғанға дейін түзету өте маңызды.

Мектепке кірер алдында ата-аналар мыналарға назар аударуы керек:

1. *Дыбысты айту күйі.*

Бала алты-жеті жасында барлық дыбыстарды анық айтуы керек.

2. *Фонематикалық процестердің жағдайы.*

Бұл бөлім баланың белгілі бір дыбысы бар сөздерді таңдай білуін, қарапайым дыбыстық талдау және синтездеу дағдыларын меңгеруін (сөздегі бірінші және соңғы дыбыстарды анықтау, дыбыстардан сөз құра білу, дыбыстардың санын санау), типтің тіркесімдерін ажырата және қайталай білуді білдіреді: ба-па-ба, та-ца-та, сіз-сіз- тер және т. б.

3. *Грамматикалық жүйенің күйі.*

Сөзжасамға (жаңбыр - жаңбыр), сөзжасамға (орындық - орындықтар), үйлестіруге (сары доп), басқаруға (үйден шыққан, досы туралы айтқан) назар аудару керек.

4. *Сөздің силлабикалық құрылымының күйі.*

Алты жасар бала велосипедші, экскурсовод және т. б. сияқты сөздерді дәл айта алады.

5. *Сөздік қорының жағдайы*

6-7 жастағы баланың сөздігінде 2000-ға жуық сөз болуы керек, оның ішінде сөйлеудің барлық бөліктері ұсынылған. Балаңызға белгілі сөздерді санаудың қажеті жоқ, және бұл мүмкін емес. Бірақ сіз баланың «отбасы», «ойыншықтар», «жиһаз», «киім», «өнімдер», «жабайы және үй жануарлары» және т. б. тақырыптар бойынша лексика туралы білімін тексере аласыз.

6. *Біртұтас сөйлеу күйі*

Балаларды сұрақтарға толық сөйлемдермен жауап беруге үйретіңіз, ертегі мен оқиғаны құруды немесе қайталауды ұсыныңыз, сөйлемді жалғастырыңыз, көшеде не болып жатқанын сипаттаңыз, сурет, т. б.

7. *Ұсақ моториканы дамыту*

Көбінесе жазуды үйрену балаларда үлкен қиындықтар тудырады. Бұл проблемаларды болдырмау үшін қолды тікелей жазуға дайындық мәселесін шешу керек.

8. *Кеңістіктік функциялардың күйі*

Әр түрлі жағдайларда, дененің позицияларында «оң – солды» анықтай білу, заттарды, әр түрлі позициялардағы әріптерді (төңкерілген, көлеңкеленген және т. б.) тани білу.

9. *Коммуникативтік функцияларды дамыту*

Баланың коммуникативті функцияларының толыққанды дамуына балалармен, ересектермен үнемі қарым-қатынас көмектеседі. Бұл нұсқауларды тыңдау, есте сақтау және орындау және толық, егжей-тегжейлі, сенімді қарым-қатынас құру туралы.

10. Зейін, есте сақтау процестерін дамыту

Бүгінгі таңда зейін мен есте сақтауды дамытуға арналған жаттығулар мен тапсырмалардың үлкен таңдауы бар. Оларды сатып алуға болады, интернеттен табуға болады.

11. Ойлауды дамыту

Дамыған ойлау баланың сөздерді немесе заттарды жалпылау қабілетін қамтиды («бір сөзбен атаңыз»: мысалы, үстел, орындық, төсек, шкаф-бұл жиһаз); жіктеу қабілеті («топтарға бөлу»: қызанақ, қияр, алма, сәбіз, алмұрт, шабдалы); түсіндірмемен артық бөлуді білу (табақ, шанышқы, доп, кесе).

Мұғалімдердің пікірінше, баланың көпшіл, қызығушылық танытуы, өз пікірін айтудан қорықпауы, мұғалімнің сұрақтарына жауап беруі, логикалық ойлауы, жақсы айтуы, қиялдауы және «елестетуі» әлдеқайда маңызды. Ол жеткілікті тәуелсіз болу үшін: ол күнделікті өмірде өзіне қызмет ете алады (ұқыпты киініп, шешініп, заттарын сақтап, тәртіпте ұстай алады), ересектердің көмегінсіз қарапайым тапсырмаларды орындай алады. Баланы тек балабақшада ғана емес, ересектермен де қарым-қатынас деңгейімен қамтамасыз ете отырып, сөздік қорын толықтыруға (біздің заманымыздың қиыншылықтары) бар күшіңізді салыңыз. Сондай-ақ, бастауыш мектепте дамыған қол қажет болады (жазу үшін): балаға конструктор мен бояуды беріңіз, оны тұрғызыңыз, мүсіндеңіз... Тұтқаны дұрыс ұстауға үйретіңіз.

Сөйлеудің негізгі дамуы 5 жасқа дейін болатыны белгілі. 5 жылдан кейін сөйлеу функциялары жақсарады. Жетекші мұғалімдердің тәжірибесіне сүйене отырып, болашақ бірінші сынып оқушыларының ата-аналарына **келесі ұсыныстар** беруге болады:

- Толығырақ оқыңыз! Балаға дауыстап оқыңыз, онымен кітаптағы иллюстрацияларды қарастырыңыз, оны өзіңіз оқып көріңіз (кем дегенде қысқа таныс сөздер).
- Баланың жалпы және ұсақ моторикасын дамытыңыз: көбірек сурет салыңыз, бояңыз, пластилиннен мүсін жасаңыз, моншақтарды жинаңыз.
- Баланың танымдық қабілеттерін дамыту үшін жұмыс жасаңыз: өлеңдерді үйреніңіз, әңгімелер ойлап табыңыз.
- Үйде балалармен жиі ойнаңыз қыздары-аналар, дүкен, аурухана, шаштараз, Құрылыс және т. б., бұл баланы өз қызметін ұйымдастыруға және нұсқауларға сәйкес әрекет етуге үйретудің ең жақсы тәсілі.
- Сіздің талаптарыңызға сәйкес болыңыз. Көп нәрсе бірден жұмыс істемейтінін түсініп алыңыз.

Егер сіздің балаңыз жазуды меңгеруде қиындықтарға тап болса, оны ешбір жағдайда көптеген қателіктер үшін ұрыспаңыз, жалқаулық пен немқұрайлылық үшін сөгіс бермеңіз. Бұл, мысалы, церебральды сал ауруына шалдыққан баланы ебедейсіз және ыңғайсыз деп айыптауға тең болар еді.

Балаңызға көмектесіңіз:

1 сыныпқа түсу үшін бала білуі керек:

- өзінің аты-жөні, мекен-жайы, отбасы мүшелерінің аты-жөні, анасының / әкесінің телефон нөмірі

- жыл мезгілдерін, айлардың аттарын, аптаның күндерін білу
- түстерді ажырата білу
- заттарды топтарға біріктіре білу: жиһаз, көлік, киім, аяқ киім, өсімдіктер, жануарлар және т. б.
- қоршаған әлем туралы қарапайым түсініктерге ие болыңыз: кәсіптер, табиғат құбылыстары, қарым-қатынас және мінез-құлық ережелері.

Табыстар!